

ВІДЗИВ
офіційного опонента на дисертацію Житнік Тетяни Сергіївни
на тему
«Розвиток художньо-творчої активності старших дошкільників
засобами живопису»
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка

Формування художньо-естетичної компетентності дитини дошкільного віку передбачає обізнаність у галузі «мистецтво», прагнення та здатність реалізувати на практиці свій художньо-естетичний потенціал для одержання власного неповторного результату творчої діяльності. Проте практика дошкільної освіти не завжди орієнтована на пріоритетність окресленого завдання, що зумовлює пошук альтернативних шляхів для його розв'язання. З огляду на це актуальність представленої роботи є беззаперечною, оскільки вона спрямована на дослідження педагогічних умов розвитку художньо-творчої активності дошкільників в початкових спеціалізованих мистецьких початкових закладах. Дисертаційне дослідження Житнік Т.С. є дотичним до вирішення завдання інтеграції у культурологічну модель, згідно з якою освіта повинна запропонувати дитині не лише шляхи орієнтації в культурі, а й існування у ній.

В роботі справедливо зазначено, що проблема розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах не була предметом самостійного наукового дослідження, а її актуальність зумовлена протиріччями між потребою сучасної дитини старшого дошкільного віку у творчому самовираженні та недостатнім методичним забезпеченням процесу його реалізації в художньо-естетичній освіті дітей цієї вікової категорії.

Виходячи з того, що у царині наукових досліджень в галузі дошкільної педагогіки відсутні дослідження щодо образотворчої освіти дітей старшого дошкільного віку в художніх школах та художніх відділеннях шкіл мистецтв, автор мотивовано поставив наукове завдання: обґрунтувати і

експериментально перевірити педагогічні умови та розробити і апробувати методику розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників засобами живопису в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Означена мета конкретизована у низці чітко сформульованих завдань, що зумовили етапи й логіку наукових пошуків дисертанта.

Дисертаційне дослідження оформлено за традиційною структурою та складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (334 найменувань, з них – 9 іноземною мовою), 6 додатків (на 48 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 268 сторінок, з них – 185 основного тексту. Робота містить 16 таблиць та 1 рисунок на 8 сторінках (із них 2 таблиці на повні сторінки).

У вступі обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його наукову новизну, окреслено теоретичну і практичну цінність результатів, сформульовано висновки про апробацію і впровадження результатів дослідження.

Методи, що були використані під час проведення дослідження на пошуковому, констатувальному та формуальному етапах, а також часові рамки дослідження (2007-2015 рр.) дають підстави для висновку про ретельність підготовки і проведення експериментальної роботи.

У першому розділі «Теоретичні основи розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників», на основі ґрунтовного аналізу робіт зарубіжних та вітчизняних вчених в галузі психології та педагогіки, схарактеризовано стан проблеми художньо-творчої активності особистості, уточнено зміст поняття «художньо-творча активність старших дошкільників», подано вікові характеристики прояву художньо-творчої активності дітей дошкільного віку, розкрито виховний потенціал живопису для формування художньо-творчої активності старших дошкільників. Дисертанту вдалося досить виважено, чітко, в логічній послідовності розкрити теоретичні позиції, що склали підґрунтя подальшого експериментального дослідження. У другому розділі «Діагностика

розвиненості художньо-творчої активності старших дошкільників» автором визначені критерії, показники та рівні художньо-творчої активності старших дошкільників, а також презентовані результати комплексного діагностування стану розвиненості художньо-творчої активності старших дошкільників. Заслужують на увагу систематизовані у таблицю 2.2 на с.97 рівні розвиненості художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобом живопису, визначені автором на основі педагогічних спостережень, бесід, тестових завдань з рейтинговими шкалами та трихотомічними завданнями, практично-творчих завдань, контент-аналізу на основі відеофіксації перебігу занять, оцінювання продуктів творчості, авторських методик, опитування батьків та педагогів тощо.

Результати пошуково-розвідувального етапу експерименту, представлені на стор. 82-113 дисертаційного дослідження, зумовили висновок дисертанта про те, що педагоги початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів цілеспрямовано не визначають способи, методи, прийоми роботи з дітьми старшого дошкільного віку, зазвичай застосовуючи форми і методи, творчі завдання, які призначені для дітей від 9 років. Водночас батьки старших дошкільників, довіряючи педагогами, не усвідомлюють значення власної співпраці з викладачами і дітьми задля їхнього творчого розвитку.

Досить вагомим є практичний вихід поданого дослідження, представлений у його третьому розділі «Педагогічні умови розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників засобами живопису в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах». У ньому докладно відображено методичні розробки, інтегровані у процес емпіричного дослідження. З метою вивищення рівня художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку автор правомірно визначає педагогічні умови його ефективного розвитку, серед яких: розроблення та впровадження інноваційного методичного забезпечення для занять образотворчим мистецтвом з дітьми старшого дошкільного віку в початкових

спеціалізованих мистецьких навчальних закладах; підготовка педагогів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів до роботи з дітьми старшого дошкільного віку з розвитку художньо-творчої активності; педагогічно-мистецьке інформування батьків з метою залучення їх до співтворчості з педагогами та власними дітьми.

Педагогічні умови виписані чітко і свідчать про глибину проникнення дисертанта у проблему, різнобічність вивчення причин її виникнення та розуміння шляхів розв'язання.

Для реалізації педагогічних умов, визначених на стор. 129-130 дисертації, автором розроблена методика розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників засобами живопису, яка втілена у навчальній програмі для нульового класу дитячих художніх шкіл «Композиція», «Рисунок», «Живопис», «Ліплення» (проект). Відповідно до цієї програми розроблено варіативний курс «Історія мистецтва». Зміст програм реалізовувався за допомогою спеціально розробленої методики розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників в єдності трьох блоків: забезпечення позитивної мотивації до художньо-творчої діяльності; інтерактивно-ігрове збагачення елементарних уявлень про живопис; пролонгована підтримка індивідуального творчого самовираження під час створення оригінального образу засобами живопису у художньо-творчій діяльності. Усі блоки методики впроваджувалися одночасно під час циклу творчих занять, як от: заняття-фантазування (малювання небувальщини, малюнок сновидінь); заняття-гра (малюнок-казка, асоціативне малювання, образний малюнок); малюнок-експериментування (спонтанний малюнок); трансформація натурної постановки.

Представлені на стор. 159-170 статистичні результати формувального етапу експерименту дають змогу стверджувати, що застосовані педагогічні умови та їх впровадження в освітній процес початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів з метою розвитку художньо-творчої

активності дітей старшого дошкільного віку засобами живопису є ефективними.

Ефективність апробації методики розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами живопису в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах переконливо доведена кількісною та якісною обробкою даних прикінцевого зрізу, достовірність та валідність отриманих результатів підтверджено методами математичної статистики (критерій Пірсона) та представлена на стор. 176-178 дисертації.

Як найбільш ґрунтовні здобутки дослідження Житнік Т.С. вважаємо за доцільне відзначити:

- багатоаспектне вивчення педагогічних умов розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами живопису та їх впровадження в практику роботи початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, серед яких особливе місце посідає інноваційне методичне забезпечення для занять образотворчим мистецтвом з дітьми старшого дошкільного віку, яке ґрунтується на наукових дослідженнях А.Адаскіної, О.Мелік-Пашаєва та З.Новлянської про аналогію особливостей сприймання навколишнього світу та психологічних якостей художників-професіоналів і дітей старшого дошкільного віку, що полягає у безпосередності характеру та високій емоційності естетичного сприймання;

- наукове обґрунтування діагностичної та експериментальної методики розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами живопису, в основі якої знаходиться емоційний досвід;

- створення методичного забезпечення розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами живопису (авторських програм «Живопис», «Композиція», «Історія мистецтва»; мультимедійного педагогічного засобу, що охоплює 53 презентації з ілюстративним рядом та циклу інтегрованих занять для старших дошкільників);

- впровадження авторського експериментального досвіду у систему мистецько-педагогічної просвітницької роботи з батьками та викладачами початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Зазначимо, що теоретичні й практичні напрацювання з проблематики дослідження знайшли своє відображення у 35 публікаціях автора, що всебічно презентують його результати.

Представлена у додатках добірка експериментального матеріалу і методичних розробок є дотичною основному змісту дисертації й засвідчує педагогічний хист та фахову майстерність дослідниці.

Автореферат відповідає змісту, структурі дисертації та вимогам ВАК України. У ньому достатньо повно викладено основні наукові здобутки, пропозиції та висновки дисертанта.

Проте, не зважаючи на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження Житнік Т.С., висловимо деякі зауваження та пропозиції:

1. У підрозділі 1.1. на стор. 37 після ґрунтовного теоретичного аналізу доцільно було б подати схематичну модель дефініції «художньо-творча активність особистості», яка б дозволила акумулювати сутність даного поняття.

2. У підрозділі 1.2. на стор. 39 автор, апелюючи до класичних досліджень Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожця, Д. Ельконіна, М. Кагана, О. Кононко, В. Кудрявцева, В. Лихвар, О. Матюшкіна, В. Моляко, Б. Неменського, М. Подьякова, Т. Поніманської, акцентує увагу на тому, що науковці розглядають мистецтво як підґрунтя розвитку творчої активності дитини старшого дошкільного віку. Вважаємо такий висновок некоректним, оскільки мистецтво у наукових дослідженнях вказаних вчених схарактеризоване як засіб стимулювання творчої активності.

3. З тексту дисертаційного дослідження у підрозділі 1.3 на стор. 49 не зрозуміло, чи розглядаються автором «зображувальна діяльність» та «живопис» як тотожні поняття.

4. Описаний у підрозділі 3.1 на с.137 ілюстративний ряд до теми «Казка» варто було б доповнити роботами сучасних авторів (Владислав Єрко, Євгенія Гапчинська, Кость Лавро, Ігор Баранько), які ввійшли до п'ятірки найкращих дитячих ілюстраторів в Україні.

Зазначимо, що висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Дисертація Житнік Тетяни Сергіївни на тему «Розвиток художньо-творчої активності старших дошкільників засобами живопису» є самостійною завершеною роботою, що узагальнює виконане автором наукове дослідження, на підставі якого сформульовано та обґрунтовано низку важливих для педагогічної царини теоретичних положень й практичних рекомендацій.

Актуальність, новизна, теоретична й практична значущість дисертаційної роботи засвідчує, що вона відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій (пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567), а її автор – Житнік Т.С. заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри дошкільної освіти

Педагогічного інституту

Київського університету

імені Бориса Грінченка

О.А.Половіна

